

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MICHAL BOBEK
esitatud 27. veebruaril 2020¹

Kohtuasi C-41/19

FX
versus
GZ, keda esindab tema ema

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Amtsgericht Köln (Kölni esimese astme kohus, Saksamaa))

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Kohtualluvus ülalpidamiskohustuste küsimustes – Määrus (EÜ) nr 4/2009 – Elatise määramise otsuse täitmise lubamatuks tunnistamise hagi kohtualluvus

I. Sissejuhatus

1. Käesolevas asjas on kostja Poolas elav ülalpeetav laps. Poola kohtud on teinud otsuse, millega pandi tema Saksamaal elavale isale (hageja) ülalpidamiskohustus. Olles saanud Poola elatise määramise otsuse Saksamaal täidetavaks tunnistamise otsuse, taotleb kostja nüüd selle otsuse täitmist viimati nimetatud liikmesriigis. Hageja vaidleb kohtuotsuse täitmisele vastu selle alusel, et tema maksekohustus on suuresti täidetud. Ta väidab, et ta ise on teinud elatise makseid ning et samuti on makstud kostjale tema eest riiklikke hüvitisi Poola elatise fondi kaudu.

2. Käesolev kohtuasi puudutab võla tasumisel põhinevat täitmise lubamatuks tunnistamise hagi, mille hageja on esitanud Saksa kohtusse. Seoses käesoleva eelotsusetaotlusega tekkinud põhiküsimus seisneb selles, kas selle hagi lahendamine allub nõukogu 18. detsembri 2008. aasta määruse (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes² alusel Saksa kohtutele.

II. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

1. Määrus nr 4/2009

3. Määruse nr 4/2009 artikli 1 lõikes 1 on sätestatud, et „[k]äesolevat määrust kohaldatakse pere-, sugulus-, abielu- või hõimlussuhetest tulenevate ülalpidamiskohustuste suhtes“.

¹ Algkeel: inglise.

² ELT 2009, L 7, lk 1.

4. Määruse nr 4/2009 artikli 2 lõikes 1 on sätestatud järgmine määratlus: „„kohtuotsus“ – liikmesriigi kohtu ülalpidamiskohustust käsitlev otsus, olenemata selle nimetusest, sealhulgas kohtuotsus, lahend, korraldus või täitemäärus, samuti kohtusekretäri otsus kohtukulude suuruse kohta; [...]“.

5. Määruse nr 4/2009 artiklis 3 on sätestatud, et „[l]iikmesriikides on ülalpidamiskohustuste küsimustes pädevad otsustama:

- a) selle riigi kohtud, kus on kostja alaline elukoht; või
- b) selle riigi kohtud, kus on õigustatud isiku alaline elukoht, [...]

[...]“.

6. Määruse nr 4/2009 artikli 8 „Menetluse algatamise tähtajad“ lõikes 1, mis käsitleb „menetluse algatamise tähtaega“, on sätestatud: „[k]ui kohtuotsus tehakse liikmesriigis või 2007. aasta Haagi konventsiooni osalisriigis, kus on õigustatud isiku alaline elukoht, ei saa kohustatud isik algatada menetlust otsuse muutmiseks või uue kohtuotsuse tegemiseks üheski teises liikmesriigis seni, kuni õigustatud isiku alaline elukoht on kohtuotsuse teinud riigis.“

7. Määruse nr 4/2009 IV peatükk käsitleb „kohtuotsuste tunnustamist, täidetavust ja täitmist“. Selles peatükis on kolm jagu: 1. jagu kohaldatakse kohtuotsustele, mis tehakse liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv (artiklid 17–22);³ 2. jagu kohaldatakse kohtuotsustele, mis tehakse liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv (artiklid 23–38); ja 3. jagu sisaldab ühissätteid (artiklid 39–43).

8. Määruse nr 4/2009 artikli 21 pealkirjaga „Täitmisest keeldumine või selle peatamine“, mis sisaldub eelnimetatud 1. jaos, on sätestatud:

„1. Kohtuotsuse täitmise liikmesriigi õiguses ettenähtud täitmisest keeldumise või selle peatamise põhjuseid kohaldatakse niivõrd, kuivõrd need ei lähe vastuollu lõigete 2 ja 3 kohaldamisega.

2. Kohtuotsuse täitmise liikmesriigi pädev asutus keeldub kohustatud isiku taotluse korral täielikult või osaliselt päritoluriigi kohtu otsuse täitmisest, kui õigus nõuda päritoluriigi kohtu otsuse täitmist on täielikult või osaliselt aegunud kas päritoluliikmesriigi või kohtuotsuse täitmise liikmesriigi õiguse alusel, olenevalt sellest, kumb aegumise tähtaeg on pikem.

Lisaks võib kohtuotsuse täitmise liikmesriigi pädev asutus keelduda kohustatud isiku taotluse korral täielikult või osaliselt päritoluriigi kohtu otsuse täitmisest, kui kohtuotsus on vastuolus kohtuotsuse täitmise liikmesriigis tehtud otsusega või teises liikmesriigis või kolmandas riigis tehtud otsusega, mis vastab kohtuotsuse täitmise liikmesriigis tunnustamiseks vajalikele tingimustele.

Kohtuotsust, millel on ülalpidamiskohustuse küsimuses tehtud varasemale kohtuotsusele muutunud asjaolude tõttu muutev mõju, ei käsitata teise lõigu tähenduses vastuolus oleva otsusena.

[...]“.

³ Euroopa Liit ja tema liikmesriigid osalesid läbirääkimistel, mille tulemusel võeti 23. novembril 2007. aastal Haagis vastu laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise Haagi konventsioon, mis on Euroopa Liidu nimel heaks kiidetud nõukogu 9. juuni 2011. aasta otsusega 2011/432/EL (ELT 2011, L 192, lk 39; edaspidi „2007. aasta Haagi konventsioon“), ja ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust käsitlev 23. novembri 2007. aasta Haagi protokoll, mis kiideti Euroopa Ühenduse nimel heaks nõukogu 30. novembri 2009. aasta otsusega 2009/941/EÜ (ELT 2009, L 331, lk 17; edaspidi „2007. aasta Haagi protokoll“). Määruse nr 4/2009 põhjenduses 8 märgitakse, et selles määruuses tuleb neid mõlemat instrumenti arvesse võtta.

9. Määruse nr 4/2009 artikli 41 lõikes 1 on sätestatud: „[t]eises liikmesriigis tehtud kohtuotsuste täitemenetlus on reguleeritud kohtuotsuste täitmise liikmesriigi õigusega, kui käesolevas määruses ei ole sätestatud teisiti. Ühes liikmesriigis tehtud ja kohtuotsuse täitmise liikmesriigis täidetav kohtuotsus täidetakse samadel tingimustel kui kõnealuses kohtuotsuse täitmise liikmesriigis tehtud otsus.“

10. Määruse nr 4/2009 artiklis 42 on sätestatud: „[ü]hes liikmesriigis tehtud kohtuotsus ei kuulu mitte ühelgi juhul sisulisele läbivaatamisele teises liikmesriigis, kus taotletakse selle tunnustamist, täidetavaks tunnistamist või täitmist.“

11. Määruse nr 4/2009 artikkel 75 sisaldab üleminekusätteid. Selles on sätestatud:

„1. Käesolevat määrust kohaldatakse ainult alates selle kohaldamiskuupäevast algatatud menetluste, kinnitatud või sõlmitud kohtulike kokkulepete ja koostatud ametlike juriidiliste dokumentide suhtes, kui lõigetes 2 ja 3 ei ole sätestatud teisiti.

2. IV peatüki 2. ja 3. jagu kohaldatakse:

a) enne käesoleva määruse kohaldamiskuupäeva liikmesriikides tehtud kohtuotsuste suhtes, mille tunnustamist ja täidetavaks tunnistamist taotleti alates kõnealusest kuupäevast;

[...]

[Määrus (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades⁴] jääb kehtima käesoleva määruse kohaldamiskuupäeval pooleliolevate tunnustamis- ja täitemenetluste suhtes.

[...]“.

2. Määrus (EL) nr 1215/2012

12. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades⁵ põhjenduses 10 on märgitud:

„(10) Käesoleva määruse reguleerimisala peaks hõlmama kõiki peamisi tsiviil- ja kaubandusajades peale teatavate selgelt määratletud asjade, eelkõige ülalpidamiskohustuste, mis tuleks [määruse (EÜ) nr 4/2009] vastuvõtmisest tulenevalt käesoleva määruse reguleerimisalast välja jätta.“

13. Määruse nr 1215/2012 artikli 1 lõikes 2 on sätestatud:

„Käesolevat määrust ei kohaldata järgmise suhtes:

[...]

e) perekonna-, sugulus-, abielu- või hõimlussuhetest tulenevad ülalpidamiskohustused;

[...]“.

4 Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrus (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42).

5 ELT 2012, L 351, lk 1.

14. Määruse nr 1215/2012 artiklis 24, mis kuulub II peatüki 6. jakku „Erandlik kohtualluvus“, on sätestatud, et „[p]oolte alalisest elukohast olenemata allub asi erandlikult järgmistele liikmesriigi kohtutele:

[...]

(5) menetluste puhul, mis seonduvad kohtuotsuste täitmisega, selle liikmesriigi kohtutele, kus otsus on täidetud või kuulub täitmisele.“

B. Saksa õigus

15. Välisriigiga seotud elatise sissenõudmise seaduse (Gesetz zur Geltendmachung von Unterhaltsansprüchen mit ausländischen Staaten, või Auslandsunterhaltsgesetz; edaspidi „AUG“) §-s 66 on sätestatud:⁶

„(1) Kui välisriigi otsus on täidetav vastavalt [määrusele nr 4/2009] ilma täidetavaks tunnistamise menetluseta või kui see on kuulutatud täidetavaks vastavalt nimetatud määrusele [...], võib võlgnik vaielda nõudele vastu hagiga, mis esitatakse [perekonnaasjade menetlemise ja hagita menetluses lahendatavate asjade seaduse (Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit; edaspidi „FamFG“) § 120 lõike 1 alusel koostoimes [tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Zivilprozessordnung; edaspidi „ZPO“) §-ga 767. Kui asjaomase otsuse näol on tegemist kohtuotsusega, kohaldatakse seda ainult ulatuses, milles vastuväite aluseks olevad asjaolud ilmsesid pärast selle otsuse tegemist.

(2) Kui kohtuotsuse sundtäitmine on lubatud mõnel § 1 lõike 1 esimese lause punktis 2 nimetatud alusel, võib võlgnik esitada [FamFG] § 120 lõike 1 alusel koostoimes [ZPO] §-ga 767 esitatud hagis nõude enda suhtes vastuväiteid üksnes juhul, kui vastuväidete aluseks olevad asjaolud ei ilmsenud:

1. enne edasikaebetähtaja lõppu, või

2. edasikaebuse esitamise korral enne asjaomase menetluse lõpetamist.

(3) [FamFG] § 120 lõikel 1 koostoimes [ZPO] §-ga 767 põhinev hagi esitatakse kohtusse, mis lahendas täitmisele pööramise taotluse. Punktiga 1 hõlmatud asjades määratakse kohtualluvus kindlaks vastavalt § 35 lõigetele 1 ja 2.“

16. ZPO §-s 767 on sätestatud:

„(1) Selleks, et esitada vastuväiteid kohtuotsusega tuvastatud nõude enda kohta, tuleb võlgnikul esitada vastav hagi kohtuasja menetlevale esimese astme kohtule.

(2) Selliseid vastuväiteid saab esitada üksnes juhul, kui nende aluseks olevad asjaolud ilmsesid alles pärast selle kohtuistungil lõppu, kus oli käesoleva seadustiku sätete kohaselt viimane võimalus esitada vastuväiteid, ning seega puudub edasise vaidlustamise võimalus.

(3) Võlgnik peab oma hagis esitama kõik vastuväited, mida ta oleks saanud esitada hagi esitamise hetkel.“

17. FamFG § 120 lõikes 1 on sätestatud:

„Abielu- ja perekonnaasjades toimub täitmine vastavalt [ZPO] sundtäitmist käsitlevatele sätetele.“

⁶ BGBl. 2011 I, lk 898, koos hilisemate muudatustega.

III. Faktilised asjaolud, menetlus ja eelotsuse küsimused

18. Käesoleva kohtuasja hageja elab Saksamaal. Ta on Poolas elava ülalpeetava lapse isa.
19. Krakówi esimese astme kohtu 26. mai 2009. aasta otsusega kohustati hagejat maksma oma tütrele alates 1. septembrist 2008 igakuist elatist 500,00 Poola zlotti (PLN) ning tagasiulatuvalt ajavahemiku 19. juunist kuni 31. augustini 2008 eest iga kuu 430,00 zlotti (edaspidi „Poola elatise määramise otsus“).
20. Kostja taotles 20. juulil 2016 Amtsgericht Kölni (Kölni esimese astme kohus, Saksamaa), mis on eelotsusetaotluse esitanud kohus, esitatud hagiavalduses Poola elatise määramise otsuse tunnustamist ja Saksamaal täidetavaks tunnustamist vastavalt määrusele nr 4/2009.
21. Eelotsusetaotluse esitanud kohus otsustas 27. juulil 2016 kohtumääruses vastavalt määruse nr 4/2009 artiklile 23 jj ja artikli 75 lõikele 2, et tuleb välja anda täitekorraldus Poola elatise määramise otsuse täitmiseks. Selle täitekorralduse alusel taotleb kostja Saksamaal hageja suhtes Poola elatise määramise otsuse täitmist.
22. Hageja esitas 5. aprillil 2018 eelotsusetaotluse esitanud kohtusse hagiavalduse, milles ta vaidleb elatise määramise otsuse täitmisele vastu. Hageja väitel on Poola elatise määramise otsuse aluseks olev kostja elatise nõue võla tasumisega täidetud. Hageja väidab, et ta ise on teinud aastatel 2008–2010 elatismakseid kokku 6640,05 zlotti ning et samuti on kostjale Poola elatisfondist alates 2010. aasta detsembrist makstud iga kuu 500,00 zlotti. Hageja selgitab, et elatisfond oli temaga kontaktis ning et ta on tasunud fondi nõudeid vastavalt oma majanduslikele võimalustele. Hageja on seisukohal, et sellega on kostja elatise nõue igal juhul suuresti rahuldatud.
23. Eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitab, et ta peab täitmise lubamatuks tunnustamise hagi ülalpidamiskohustust käsitlevaks asjaks määruse nr 4/2009 tähenduses. Nimetatud kohus leiab siiski, et asja lahendamine ei allu selle määruse kohaselt talle. Seda seetõttu, et nimetatud määruse artikli 3 tingimused ei ole täidetud. Sellele vaatamata on eelotsusetaotluse esitanud kohus arvamusel, et ta ei saa vastavalt määruse nr 4/2009 artiklile 10 omal algatusel teatada, et asi ei allu talle, sest erinevalt elatise määramise otsuse muutmise menetlusest vastavalt selle määruse artiklile 8, ei mainita täitmise lubamatuks tunnustamise hagi sõnaselgelt ei määruses nr 4/2009 ega määruses nr 1215/2012.
24. Neil asjaoludel peatas Amtsgericht Köln (Kölni esimese astme kohus, Saksamaa) menetluse ja esitas eelotsuse saamiseks järgmised küsimused:
- „1. Kas välisriigi elatise määramise otsuse vastu [ZPO] § 767 kohaselt esitatud täitmise lubamatuks tunnustamise hagi puhul on tegemist ülalpidamiskohustust käsitleva asjaga [määruse nr 4/2009] tähenduses?
2. Kui see ei ole nii, kas välisriigi elatise määramise otsuse vastu [ZPO] § 767 kohaselt esitatud täitmise lubamatuks tunnustamise hagi puhul on tegemist menetlusega, mis seondub kohtuotsuste täitmisega [määruse nr 1215/2012] artikli 24 punkti 5 tähenduses?“
25. Kostja, Saksamaa, Poola ja Portugali valitsus ning Euroopa Komisjon esitasid kirjalikud sisukohad. Hageja, Saksamaa ja Poola valitsus ning Euroopa Komisjon esitasid suulisi seisukohti 27. novembril 2019 peetud kohtuistungil.

IV. Analüüs

26. Käesolev ettepanek on liigendatud järgmiselt. Kõigepealt esitan mõned sissejuhatavad selgitused kahe Euroopa Kohtule esitatud küsimuse ulatuse ja tähenduse kohta (A). Seejärel määratlen käesoleva asja asjaoludele kohaldatava asjakohase õigusraamistiku. Seejuures keskendun sellele, kas määrus nr 4/2009 on elatise määramise otsuste täitmise etapil kohaldatav ning mida võib sellest määrusest tuletada täitmisasjade kohtualluvuse suhtes (B). Viimasena käsitlen konkreetset küsimust, kas võla tasumisel põhinev täitmise lubamatuks tunnistamise hagi on hõlmatud täitemenetlusega, mistõttu selle lahendamine allub täitmise liikmesriigi kohtutele (C).

A. Sissejuhatavad märkused

27. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt käesolevas asjas esitatud kaks küsimust, mida minu arvates on kõige parem käsitleda koos, on sisuliselt suunatud selle väljaselgitamisele, kas hagi, milles vaieldakse vastu Poola elatise määramise otsuse täitmisele Saksamaal, allub sellele kohtule. Küsimused ei ole samas selliselt sõnastatud. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib esiteks, kas täitmise lubamatuks tunnistamise hagi kujutab endast ülalpidamiskohustust käsitlevat asja määruse nr 4/2009 tähenduses. Teiseks küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus ainult juhul, kui esimesele küsimusele vastatakse eitavalt, kas täitmise lubamatuks tunnistamise hagi on hõlmatud mõistega „menetlused, mis on seotud kohtuotsuste täitmisega“ määruse nr 1215/2012 artikli 24 punkti 5 tähenduses.

28. Viis, kuidas esimene küsimus on sõnastatud, põhineb järgmisel eeldusel. Eelotsusetaotluse esitanud kohus kaldub toetama seisukohta, et kui Euroopa Kohus peaks leidma, et täitmise lubamatuks tunnistamise hagi kujutab endast ülalpidamiskohustust käsitlevat asja määruse nr 4/2009 tähenduses, siis tähendaks see, et asi ei allu eelotsusetaotluse esitanud kohtule. Seda seetõttu, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvamus kohaselt peaks sellisel juhul ka täitmise lubamatuks tunnistamise hagi puhul olema täidetud üldkriteeriumid ülalpidamiskohustusega seotud asjades kohtualluvuse määramiseks, mis on sätestatud määruse nr 4/2009 artiklis 3, aga põhikohtuasjas see nii ei ole. Lisaks leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Poola kohtutel oleks kooskõlas määruse nr 4/2009 artikli 3 punktidega a ja b paremad võimalused käsitleda hageja väidet, et ta on oma kohustuse täitnud. Seetõttu esitab eelotsusetaotluse esitanud kohus ainult juhuks, kui Euroopa Kohus vastab esimesele küsimusele eitavalt, oma teise küsimuse, paludes selgitada, kas kohtuasi võiks alluda talle määruse nr 1215/2012 artikli 24 punkti 5 alusel

29. Lühidalt kokku võetuna näib eelotsusetaotluse esitanud kohus olevat arusaamisel, et eksisteerib kaks teineteist välistavat võimalust. Kui määrus nr 4/2009 oleks kohaldatav, siis tähendaks see, et kohtuasi ei allu eelotsusetaotluse esitanud kohtule selle määruse artikli 3 kohaselt. Ainult juhul, kui määrust nr 4/2009 ei saaks kohaldada, oleks võimalik rajada kohtualluvus määruse nr 1215/2012 artikli 24 punktile 5, mille kohaselt allub sellise täitmisega seotud menetlus täitmise liikmesriigi kohtutele.

30. Minu arvates põhineb eelmises punktis kirjeldatud mõttekäik ebaõigisel eeldusel. Nagu selgitatakse allpool, ei tulene määruse nr 4/2009 kohaldatavusest, et asi ei allu eelotsusetaotluse esitanud kohtule. Et anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule kasulik vastus, on minu arvates vaja kõigepealt tuvastada, kas määrus nr 4/2009 on kohaldatav elatise määramise otsuste täitmise etapis ning mida võib sellest määrusest järeldada kohtualluvuse kohta selles etapis. Analüüsin seda käesoleva ettepaneku järgmises osas (B). Olles jõudnud järeldusele, et määrus nr 4/2009 on täitmise etapis kohaldatav ning et selle määruse süsteemile on sisemiselt omane, et selles etapis alluvad kohtuasjad täitmise liikmesriigi kohtutele, analüüsin seejärel käesoleva kohtuasja taustal olevat konkreetset küsimust, mis puudutab lahendada võla tasumisel põhinev täitmise lubamatuks tunnistamise hagi kohtualluvust (C).

B. Määrus nr 4/2009 ja elatise määramise otsuste täitmise kohtualluvus

31. Brüsseli konventsioon ja määrus nr 44/2001 sisaldasid konkreetseid sätteid ülalpidamiskohustust käsitlevate asjade kohtualluvuse kohta.⁷ Määrusega nr 4/2009 muudeti määrust nr 44/2001, asendades selles sisalduvad ülalpidamiskohustusega seotud asjadele kohaldatavad sätted.⁸ Määrus nr 4/2009 on seega *lex specialis* kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja koostöö suhtes konkreetse ülalpidamiskohustuste valdkonnas. Määrusega nr 1215/2012 tunnustati määrus nr 44/2001 kehtetuks. Erinevalt selle eellastest – määrusest nr 44/2001 ja Brüsseli konventsioonist – on määruse nr 1215/2012 kohaldamisalast nüüd sõnaselgelt välistatud ülalpidamiskohustus, mida reguleeritakse määrusega nr 4/2009.⁹

32. Vaatamata asjaolule, et määrus nr 4/2009 sisaldab konkreetseid peatükke, mis käsitlevad kohtualluvust (II peatükk) ning tunnustamist, täidetavust ja täitmist (IV peatükk), ei ole selles ühtegi normi, mis käsitleks sõnaselgelt *ülalpidamiskohustust* käsitlevate asjade *täitmise kohtualluvust*.

33. Sellele olukorrale vastupidi sisaldab määruse nr 1215/2012 artikli 24 punkt 5 sõnaselget reeglit, milles antakse menetluste puhul, mis on seotud kohtuotsuste täitmisega, erandlik kohtualluvus selle liikmesriigi kohtutele, kus otsus on täidetud või kuulub täitmisele. Selline reegel sisaldus ka määruses nr 44/2001 ja Brüsseli konventsioonis.¹⁰

34. Käesolevas asjas oma seisukohad esitanud menetlusosalised on jõudnud sellest õiguslikust taustast lähtudes erinevatele järeldustele.

35. Portugali valitsus, kes järgib eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt eelistatud seisukohta, leiab, et võttes arvesse määruse nr 4/2009 eesmärki kaitsta elatise saajaid, tuleb täitmise lubamatuks tunnustamise hagi pidada selle määrusega reguleeritud ülalpidamiskohustust käsitlevaks hagiks. Ehkki ta just täpselt nii ei väljendu, näib Portugali valitsus väitvat, samas liinis nagu ka eelotsusetaotluse esitanud kohus oma lähenemises, et kohaldada tuleks selle määruse artiklites 3 ja 4 sisalduvaid kohtualluvuse eeskirju. Kostja pooldab sama lähenemist.

36. Poola valitsus tugineb oma kirjalikes seisukohtades eeldusele, et määrus nr 4/2009 ei reguleeri kohtualluvust täitmise staadiumis. Nimetatud valitsus väidab, oma kirjalikes sisukohtades, et kuivõrd elatise määramise otsuses tunnustatud õigusi ja kohustusi ei mõjutata, ei ole täitmise lubamatuks tunnustamise hagi seotud elatise ja seetõttu reguleerib seda määruse nr 1215/2012 artikli 24 punkt 5. Euroopa Kohtule vastates muutis Poola valitsus oma seisukohta ajaliselt kohaldatava normi suhtes ning väitis kohtuistungil, et asjaomane säte on määruse nr 44/2001 artikli 22 lõige 5.

37. Saksamaa valitsus ja komisjon väidavad sisuliselt, et määrus nr 4/2009 on kohaldatav. Ent vastupidi eelotsusetaotluse esitanud kohtu seisukohale leiavad nad, et kui määrus nr 4/2009 on kohaldatav, siis ei tähenda see, et kõnesolev kohtuasi ei allu eelotsusetaotluse esitanud kohtule, vaid just, et see *allub* nimetatud kohtule. Seda seisukohta jagab põhiosas ka hageja. Saksamaa valitsus ja komisjon väidavad, et käesolevas asjas ei ole kohaldatav ei määrus nr 1215/2012 ega määrus nr 44/2001.

38. Nõustun viimati mainitud seisukohaga: kohaldatav on ainult määrus nr 4/2009. Ent sellest ei tulene järeldust, et kõnesolev kohtuasi ei allu eelotsusetaotluse esitanud kohtule.

7 Vt 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 1978, L 304, lk 36), mida on muudetud järjestikuste konventsioonidega uute liikmesriikide ühinemisel nimetatud konventsiooniga, artikli 5 lõige 2 ning samuti määruse nr 44/2001 artikli 5 lõige 2.

8 Määruse nr 4/2009 põhjendus 44 ja artikli 68 lõige 1.

9 Vt määruse nr 1215/2012 põhjendus 10 ja artikli 1 lõike 2 punkt e.

10 Vt Brüsseli konventsiooni artikli 16 lõige 5, milles tunnustatakse, et ainupädevad on „kohtuotsuste täitmisega seotud menetluste puhul selle osalisriigi kohtud, kus otsus on täidetud või kuulub täitmisele“. Sama on sätestatud määruse nr 44/2001 artikli 22 lõikes 5.

39. Esiteks puudub kahtlus selle suhtes, et käesolevas asjas vaidluse all olev elatise määramise otsus, mille täitmist kostja nüüd taotleb, on seotud peresuhtest tuleneva ülalpidamiskohustusega määruse nr 4/2009 artikli 1 tähenduses. Poola elatise määramise otsus kuulub selgelt määruse nr 4/2009 kohaldamisalasse. Käesolevas asjas on küsimus selle otsuse täitmises.

40. Asjaolu, et menetluslikult on käesolev kohtuasi täitmise staadiumis, ei too kaasa järeldust, et selle ese ei oleks enam seotud ülalpidamiskohustusega. Asja ese jääb samaks. Määruse nr 4/2009 IV peatükk sisaldab konkreetseid eeskirju ülalpidamiskohustusi käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja *täitmise* kohta.

41. Teiseks on tösi, et IV peatükk, mis käsitleb elatise määramise otsuste tunnustamist ja täitmist, ei sisalda ühtegi sõnaselget normi kohtualluvuse kohta täitmise etapis.

42. Ent vastupidi sellele, mida näivad väitvat eelotsusetaotluse esitanud kohus ja Portugali valitsus, ei tulene sellest asjaolust, et kohaldatavad oleksid määruse nr 4/2009 II peatükis sätestatud kohtualluvuse eeskirjad. Nagu Saksamaa valitsus õigesti märgib, on määruse nr 4/2009 II peatükis ja eelkõige selle artiklis 3 sätestatud eeskirjad, mis reguleerivad kohtualluvust *sisulises põhimenetluses*, kuid mitte selliste otsuste *täitmise* kohtualluvust.

43. Kolmandaks, ehkki määruse nr 4/2009 IV peatükk ei sisalda ühtegi sõnaselget täitmise kohtualluvuse reeglit, võib taolist reeglit pidada selle määrusega loodud süsteemile sisemiselt omaseks.

44. Mis puudutab rahvusvahelist kohtualluvust, siis üldiselt allub täitmine selle liikmesriigi kohtutele, kus täitmist taotletakse. Nagu Poola valitsus märgib, väljendab see reegel riikide suveräänsusest tulenevat rahvusvahelise õiguse üldpõhimõtet: ainult täitmise riigi asutused võivad teha otsuseid kohtuotsuste täitmise suhtes, kuna täitmise saavad läbi viia vaid selle liikmesriigi asutused, kus asuvad vara või isikud, mille või kelle suhtes täitmist taotletakse. *A fortiori* kehtib see reegel siis, kui kohtuotsus on juba tunnustatud täidetavaks liikmesriigis, kus täitmist taotletakse.

45. Seetõttu puudub vajadus tugineda täiendava sättena määruse nr 1215/2012 artikli 24 punktile 5, tuvastamaks, et määruse nr 4/2009 reguleerimisalal allub elatise määramise otsuste täitmine täitmise liikmesriigi kohtutele. Seda artiklit saab õigupoolest pidada just mainitud üldpõhimõtte väljenduseks.¹¹

46. Lisaks oleks määruse nr 1215/2012 täiendav kohaldamine käesolevas kontekstis üsna problemaatiline, kuna ülalpidamiskohustus on selle kohaldamisalast selgelt välistatud.¹² Igal juhul, kuivõrd määruse nr 1215/2012 artikli 24 punktis 5 on sätestatud reegel, mida võib pidada määruse nr 4/2009 süsteemile sisemiselt omaseks, siis on küsitav, mis oleks sellise täiendava kohaldamise lisaväärtus.

¹¹ Vt nt De Lima Pinheiro, L., „Exclusive jurisdiction. Article 24“, Ulrich Magnus jt., *Brussels Ibis Regulation – Commentary*, Verlag Otto Schmidt KG, 2016, lk 581.

¹² Eelotsusetaotluses tsiteeritud AUG eelnõu seletuskirjas § 66 kohta märgitust nähtub, et Saksa seadusandja tugines määruse nr 44/2001 artikli 22 lõikele 5 kui täiendavale seadusele ülalpidamiskohustusega seotud asjades tehtud otsuste täitmise valdkonnas. Selles määruses ei sisaldunud välistust, mis on praegu ette nähtud määruses nr 1215/2012. Määruse nr 44/2001 artikli 22 lõiget 5 ei saa siiski käesolevas asjas kohaldatavaks pidada, isegi mitte täiendavalt. Nimelt on määruse nr 4/2009 artikli 75 lõikes 2 sätestatud, et „[määrus nr 44/2001] jääb kehtima käesoleva määruse kohaldamiskuupäeval pooleliolevate tunnustamis- ja täitemenetluste suhtes.“ Määruse nr 4/2009 artikli 76 kohaselt on selleks kuupäevaks 18. juuni 2011. Sel kuupäeval ei olnud käesolevas asjas tunnustamise ja täitmise menetlus veel pooleli, sest see algas 27. juulil 2016, mil oleks igal juhul pidanud olema ka ajaliselt kohaldatav määrus nr 1215/2012 (kuna nimetatud määruse artikli 81 kohaselt kohaldatakse seda alates 10. jaanuarist 2015). Vt selle määruse ajalise kohaldamise kohta 9. märtsi 2017. aasta kohtuotsus Pula Parking (C-551/15, EU:C:2017:193, punktid 25–28).

47. Samamoodi ei saa teha kehtivat järeldust asjaolust, et määruses nr 1215/2012 on selle kohta sätestatud selge norm, samas kui määruses nr 4/2009 seda tehtud ei ole – nagu komisjon kohtuistungil märkis, on asjaolu, et kõnealune reegel on määruses nr 1215/2012 selgelt ära toodud, seotud selle määruse ülesehitusega, kuna see sisaldab mitut erandliku kohtualluvuse liiki. See ei ole nii määruses nr 4/2009, milles ei ole ette nähtud erandlikke kohtualluvusi. Nõustun komisjoniga, et liidu seadusandja võis pidada mittevajalikuks seda reeglit määruse nr 4/2009 kontekstis üle korrata. Kus mujal võiks olla täitmise kohtualluvus kui mitte liikmesriigis, kus täitmist taotletakse?

48. Seda kinnitab ka määruse nr 4/2009 artikli 41 lõige 1, milles on sätestatud, et „[t]eises liikmesriigis tehtud kohtuotsuste täitemenetlus on reguleeritud kohtuotsuste täitmise liikmesriigi õigusega, kui käesolevas määruses ei ole sätestatud teisiti.“ Selles sättes nähakse ette, et „[ü]hes liikmesriigis tehtud ja kohtuotsuse täitmise liikmesriigis täidetav kohtuotsus täidetakse samadel tingimustel kui kõnealuses kohtuotsuse täitmise liikmesriigis tehtud otsus“. Selle sätte olemasolu oleks raske selgitada, kui täitmine ei alluks selle liikmesriigi kohtutele, kus täitmist taotletakse.

49. Nüüd tuleb siiski täpsustada, kas täitmise lubamatuks tunnistamise hagi, mida põhjendatakse sellega, et võlg on tasutud, moodustab täitemenetluse osa, mistõttu see kuulub samuti täitmise liikmesriigi kohtute pädevusse.

C. Täitmise lubamatuks tunnistamise hagi

50. Põhiküsimus, mis sellega seoses tekib, seisneb selles, kas täitmise lubamatuks tunnistamise hagi, mis põhineb nõude täitmisel, tuleks lugeda kohtualluvuse kindlaksmääramisel seotuks täitemenetlusega. Brüsseli konventsiooni ja määrust nr 44/2001 käsitleva Euroopa Kohtu praktika kohaselt tuleks sellele küsimusele vastata jaatavalt (1). Selles kohtupraktikas tehtud järeldused kehtivad määruse nr 4/2009 suhtes, võttes kohaselt arvesse nii Euroopa Kohtu praktikast kui ka nimetatud määrusest tulenevaid piiranguid (2). Selle alusel jõuan järeldusele, et hagrid, milles nõutakse täitmise lubamatuks tunnistamist põhjusel, et võlg on tasutud, alluvad täitmise liikmesriigi kohtutele, kuigi on tõsi, et Poola elatistfondi osalemine asjaomase võla maksamises muudab olukorra mõneti keerukamaks (3).

1. Brüsseli konventsiooni ja määrust nr 44/2001 käsitlev Euroopa Kohtu praktika

51. Euroopa Kohtu praktikas on nii Brüsseli konventsiooni kui ka määruse nr 44/2001 kohtualluvuse sätete alusel kinnitatud, et sellised õiguskaitsevahendid täitmise vastu nagu täitmise lubamatuks tunnistamise hagrid või kaebused, alluvad põhimõtteliselt selle liikmesriigi kohtutele, kus täitmist taotletakse.

52. Kohtuotsus AS-Autoteile Service käsitles hagi, milles vaidlustati Saksa kohtu poolt tehtud sellise otsuse täitmine, millega olid välja mõistetud kohtukulud sama riigisisese õiguse sätte (ZPO § 767) alusel, mis on vaidluse all käesolevas asjas. Hagis nõuti, et tasaarvestataks ühelt poolt täidetav (kohtukulude) nõue ning teiselt poolt algse menetluse aluseks olnud nõue, mille suhtes olid Saksa kohtud juba otsustanud, et see ei allu neile. Euroopa Kohus otsustas selles suhtes põhimõtteliselt, et „taolised menetlused, nagu see, mis on ette nähtud ZPO §-s 767, kuuluvad sellisena [Brüsseli konventsiooni] kohtualluvuse eeskirjade kohaldamisalasse tulenevalt nende tihedast seotusest täitemenetlusega“.¹³

¹³ 4. juuli 1985. aasta kohtuotsus (220/84, EU:C:1985:302, punkt 12).

53. Sarnaselt otsustas Euroopa Kohus kohtuotsuses Hoffmann, olles kõigepealt teadvustanud, et Brüsseli konventsioon ei sisalda konkreetseid eeskirju täitmise kohta, et „välisriigi kohtuotsus, mille kohta on antud täitekorraldus, täidetakse kooskõlas selle kohtu asukohariigi õiguse menetluseeskirjadega sh õiguskaitsevahenditega, kus otsuse täitmist taotletakse.“¹⁴

54. Seda lähenemist kinnitati hiljem kohtuotsuses Prism Investments. Selles kohtuasjas oli võlgnik esitanud tühistamishagi Madalmaade kohtu poolt Belgia kohtuotsuse kohta antud täitmiskorralduse vastu selle alusel, et asjaomane kohtuotsus oli juba tasaarvestamise teel täidetud. Euroopa Kohus leidis, et määrus nr 44/2001 ei võimalda sellel alusel kohtuotsuse kohta antud täitmismäärust tühistada.¹⁵ Ent ta kinnitas, et väite kohustuse täitmise kohta võib „esitada liikmesriigi, kus täitmist taotletakse, täitevkohtule“, kuna „väljakujunenud kohtupraktikast [tuleneb], et kui asjaomane kohtuotsus on liikmesriigi, kus täitmist taotletakse, õiguskorras hõlmatud, kohaldatakse selle suhtes kõnealuse riigi täitemenetlust käsitlevaid sätteid samamoodi, nagu selle riigi kohtute tehtud otsuste suhtes“.¹⁶

55. Sellest kohtupraktikast ei tuleks siiski järeldada, et täitmise etapil mis tahes alusel esitatav mis tahes liiki taotlus tuleks lugeda vastuvõetavaks täitmise liikmesriigi kohtutes. Nii on kohtupraktikas selgelt paika pandud täitmise liikmesriigi kohtutele vastavalt Brüsseli konventsiooni ning samuti määruse nr 44/2001 ja määruse nr 1215/2012 kohtualluvuse sätetele kuuluva pädevuse piirid.

56. Konkreetsemalt märkis Euroopa Kohus kohtuotsuses AS Autoteile Service, et asjaolu, et selline täitmise lubamatuks tunnistamise hagi, nagu on ette nähtud ZPO §-s 767, kuulub Brüsseli konventsiooni artikli 16 lõike 5 kohaldamisalasse, ei lahenda küsimust, *milliseid vastuväiteid võib esitada*, ületamata selle sätte piire.¹⁷ Selle küsimuse lahendamiseks võttis Euroopa Kohus arvesse Brüsseli konventsiooni üldist süsteemi, ning eelkõige suhet ühelt poolt täitmist reguleerivate konkreetsete kohtualluvusnormide ning teiselt poolt üldreegli vahel, mille kohaselt kaevatakse isikud, kelle alaline asukoht on osalisriigis, selle riigi kohtutesse.¹⁸ Kuna erandlik kohtualluvus, mis kuulub selle liikmesriigi kohtutele, kus kohtuotsus tuleb täita, põhineb konkreetsetel seosel asjaomase menetluse ja selle liikmesriigi vahel, leidis Euroopa Kohus, et menetlusosaline ei saa tugineda sellele erandlikule kohtualluvusele, algatamaks neis kohtutes vaidlust, mis üldreegleid kohaldades allub teise riigi kohtutele.¹⁹

57. Samamoodi määratles Euroopa Kohus kohtuotsuses Hoffmann Brüsseli konventsiooni kontekstis nende õiguskaitsevahendite piirid, mida saab kasutada täitmise vastu täitmise liikmesriigi kohtutes, deklareerides, et selliseid õiguskaitsevahendeid ei saa kasutada, kui „kaebuse sellise välisriigi kohtuotsuse täitmise peale, mille kohta on tehtud täitmismäärus, esitab sama isik, kes oleks võinud täitmismääruse edasi kaevata, ning see põhineb samal argumendil, mille oleks võinud esitada selle edasikaebuse raames“.²⁰

58. Hiljuti kinnitas Euroopa Kohus täitmise liikmesriigi kohtute kohtualluvuse piire seoses mõnede täitmise lubamatuks tunnistamise hagidega kohtuotsuses Reitbauer jt. Selles kohtuotsuses lükkas Euroopa Kohus tagasi täitmise vaidlustamiseks esitatud väite, milles paluti kohtul tuvastada, et nõue on rahuldatud tasaarvestuse teel, kuna selline hagi läks kaugemale täitmisega seotud küsimustest ega omanud seega vajalikku tihedat seost täitmisega, mis õigustaks määruse nr 1215/2012 artikli 24 punktis 5 ette nähtud erandliku kohtualluvuse reegli kohaldamist.²¹

14 4. veebruari 1988. aasta kohtuotsus (145/86, EU:C:1988:61, punktid 27 ja 28). Kohtujuristi kursiiv.

15 13. oktoobri 2011. aasta kohtuotsus (C-139/10, EU:C:2011:653, punkt 37).

16 Sealsamas. (Punkt 40 ja seal viidatud kohtupraktika).

17 4. juuli 1985. aasta kohtuotsus (220/84, EU:C:1985:302, punkt 12).

18 Sealsamas. (Punktid 14 ja 15).

19 Sealsamas. (Punktid 16 ja 17).

20 4. veebruari 1988. aasta kohtuotsus (145/86, EU:C:1988:61, punkt 30).

21 10. juuli 2019. aasta kohtuotsus (C-722/17, EU:C:2019:577, punktid 54 ja 55).

59. Seega nähtub Euroopa Kohtu praktikast, et *põhimõtteliselt* on täitmise lubamatuks tunnistamise hagide lahendamine täitmise liikmesriigi kohtute alluvuses kahel põhjusel: esiteks tulenevalt nende hagide tihedast seosest täitemenetlusega; teiseks tulenevalt reeglist, mille kohaselt tuleb teisest liikmesriigist pärinevaid kohtuotsuseid, kui need on kord juba liikmesriigi õiguskorras hõlmatud, kohelda samal viisil nagu riigisiseseid otsuseid. Kui liidu õiguses puuduvad erisätted, täidetakse ühes liikmesriigis tehtud ja teises liikmesriigis tunnustatud kohtuotsuseid vastavalt selle kohtu asukohariigi menetlusnormidele, kellelt täitmist taotletakse.

60. Samas kehtivad *piirangud* selle suhtes, millist liiki õiguskaitsevahendeid saab selles etapis neis kohtutes kasutada. Esiteks ei allu täitmise liikmesriigi kohtutele selliste vaidluste lahendamine, mis ei ole täimisega piisavalt tihedalt seotud või mis alluksid teise riigi kohtutele, kui need esitatakse eraldiseisvalt. Teiseks ei või menetlusosaline esitada neis kohtutes väiteid, mille oleks võinud esitada täidetavaks tunnistamise taotluse lahendanud otsuse peale edasi kaevates. *A fortiori*, väited, mille oleks saanud esitada algses menetluses, tuleb välistada ka täitmise etapil.

2. Täitmise lubamatuks tunnistamise hagide kohtualluvus määruse nr 4/2009 kontekstis

61. Järgmine käsitlemist vajav küsimus seisneb selles, kas eelmises osas analüüsitud kohtupraktikast tulenevad põhimõtted kehtivad samamoodi ka määruse nr 4/2009 tõlgendamisel.

62. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et kui ülalpidamist saama õigustatud isik peaks end kohtuotsuse täitmise riigis täitmise lubamatuks tunnistamise hagi vastu kaitsma, ei oleks määruse nr 4/2009 kaitse-eesmärk täidetud. Ülalpidamist saama õigustatud isik, kes on vastavalt määruse nr 4/2009 kohtualluvuse põhimõtetele saavutanud elatise määramise otsuse tegemise oma hariliku viibimiskoha liikmesriigis, oleks sellega kohustatud muus liikmesriigis kaitsma seda korraldust ülalpidamiskohustuslase esialgu edutuks osutunud rünnaku eest. Lisaks leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et selle riigi kohtutel, kus nõue algul lahendati, on paremad võimalused selle nõude vastu esitatud sisulisi vastuväiteid hinnata kui teise liikmesriigi kohtutel, kus seda elatise määramise otsust tuleb ainult täita.

63. Seda seisukohta toetab sisuliselt ka Portugali valitsus, kes on seadnud kahtluse alla varasema kohtupraktika asjakohasuse määruse nr 4/2009 kontekstis tulenevalt selle määruse konkreetsest eesmärgist kaitsta ülalpidamist saama õigustatud isikut.

64. Minu hinnangul on eelmises osas kokku võetud kohtupraktikast tulenevad peamised arutluskäigud kohaldatavad ka määruse nr 4/2009 raames täitmisele esitatud vastuväidete suhtes. Isegi kui ülalpidamist saama õigustatud isiku kui nõrgema poole kaitse eesmärki on määruses nr 4/2009 selgelt tunnustatud, ei tohiks see minu arvates viia selleni, et loobutakse ühest tsiviilkoostöö meetmete ühisest aluspõhimõttest, nimelt sellest, et täitemeetmed kuuluvad täitmise liikmesriigi pädevusse.

65. Esiteks, kinnitades seda loogikat, tunnustab määruse nr 4/2009 artikli 41 lõige 1 eespool viidatud kohtupraktika aluseks olevat põhieeldust, kuna selles on sätestatud, et „[t]eises liikmesriigis tehtud kohtuotsuste täitemenetlus on reguleeritud kohtuotsuste täitmise liikmesriigi õigusega, kui käesolevas määruses ei ole sätestatud teisiti,“ ning et „[ü]hes liikmesriigis tehtud ja kohtuotsuse täitmise liikmesriigis täidetav kohtuotsus täidetakse samadel tingimustel kui kõnealuses kohtuotsuse täitmise liikmesriigis tehtud otsus“.

66. Teiseks ei muuda asjaolu, et täitmise lubamatuks tunnistamise hagid peavad põhimõtteliselt alluma selle liikmesriigi kohtutele, kus täitmist taotletakse, kuidagi määruses nr 4/2009 ette nähtud konkreetseid kohtualluvuse tagatisi, kui pidada silmas kohtupraktikas juba kehtestatud piiranguid.

67. Võttes nimelt arvesse määruse nr 4/2009 konkreetset eesmärki kaitsta ülalpidamist saama õigustatud isikut kui nõrgemat poolt, on selles sisalduvad kohtualluvuse eeskirjad mõeldud selleks, et hõlbustada tal oma nõuet kaitsta.²² Seega, kui otsus on tehtud liikmesriigis, kus on tema elukoht, võivad ainult selle liikmesriigi kohtud võtta meetmeid selle otsuse muutmiseks või läbivaatamiseks. Määruses nr 4/2009 väljendavad seda kaitse-eesmärki kaks reeglit. Esiteks ei saa kohustatud isik määruse nr 4/2009 artikli 8 kohaselt algatada menetlust õigustatud isiku alalise elukoha liikmesriigis tehtud kohtuotsuse muutmiseks üheski teises liikmesriigis seni, kuni õigustatud isiku alaline elukoht on kohtuotsuse tegemise riigis. Teiseks keelab artikkel 42 esimeses liikmesriigis tehtud kohtuotsuse sisulise läbivaatamise teises liikmesriigis, kus taotletakse selle täitmist.

68. Ent need kaks sätet ei keela seda, et täitmise lubamatuks tunnistamise hagi, *milles ei nõuta esimeses liikmesriigis tehtud elatise määramise otsuse muutmist ega läbivaatamist*, vaadatakse läbi alluvana täitmise liikmesriigi kohtutele.

69. Kolmandaks tuleb märkida, et käesolevas kohtuasjas on elatise määramise otsus „hõlmatud“ Saksamaa – täitmise liikmesriigi – õiguskorda tulenevalt selle täidetavaks tunnustamisest kooskõlas määruse nr 4/2009 artikliga 23. Mis mõtet oleks minna järgmises, täitmise etapis tagasi elatise määramise otsuse teinud liikmesriiki? Minu arvates järgiks selline lahendus ainult silmakirjalikult määruse kaitse-eesmärki. Pigem aga tooks see kaasa ebakindlust.

70. Lõpuks ei tohiks määruse nr 4/2009 konkreetne eesmärk, milleks on ülalpidamist saama õigustatud isiku kaitse, tuua kaasa seda, et täitmiseiga tihedalt seotud asjades määratakse kohtualluvus ülalpidamist saama õigustatud isiku elukohariigi kohtutele. On tõsi, et määruse nr 4/2009 eesmärk on hõlbustada nii palju kui võimalik rahvusvaheliste elatise nõuete sissenõudmist. Siiski ei tähenda „hõlbustamine“ kogu elatise käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise süsteemi aluseks oleva loogika ümberpööramist. Vastupidi sellele, mida näivad arvavat eelotsusetaotluse esitanud kohus, Portugali valitsus ja kostja, ei tohiks määruse nr 4/2009 kaitse-eesmärki viia järelduseni, et käesoleval juhul on tegemist iseseisva hagi, millega algatatakse uus ülalpidamiskohustust puudutav asi, mille lahendamiseks tuleb pädevus anda *ex novo* vastavalt määruse artiklis 3 sätestatud kriteeriumidele. Sellel oleks kindlasti kahjulik mõju elatise nõude tõhusale sissenõudmisele, pikendades põhjendamatult täitemenetlust.

71. Lisaks märgin täiendavalt, et nagu Saksamaa valitsus kohtuistungil väitis, sätestab määrus nr 1215/2012 kohtualluvuse eeskirjad, mille eesmärk on kaitsta erinevaid „nõrgemaid pooli“ (nagu on märgitud põhjenduses 18 seoses kindlustus-, tarbija- ja töölepingutega). *Täitmist* (ja õiguskaitsevahendeid täitmise vastu) käsitlevat kohtualluvuse eeskirja ei muuda siiski asjaolu, et algses menetluses määrati kohtualluvus kindlaks ühe spetsiifilise korra alusel, mille eesmärk oli kaitsta ühte neist nõrgematest pooltest.

72. Seetõttu olen seisukohal, et järeldus, mille kohaselt allub täitmise lubamatuks tunnistamise hagi põhimõtteliselt selle liikmesriigi kohtule, kus täitmist taotletakse, kehtib ka määruse nr 4/2009 kontekstis.

3. Käesolev kohtuasi: võla tasumisel põhinev täitmise lubamatuks tunnistamise hagi

73. Täitmise lubamatuks tunnistamise hagi põhineb käesolevas asjas hageja väitel, et elatise määramise otsusega välja mõistetud võlg on juba vähemalt suuremas osas makstud. Ta on maksnud osa võlgnetavast summast otse kostjale. Osa elatise võlast on hageja eest maksnud ka Poola elatise fond. Hageja väidab samuti, et ta on need summad oma rahaliste võimaluste piires Poola elatise fondile tagasi maksnud. Nagu hageja kohtuistungil selgitas, on käesolevas asjas tekkinud vaidlus seetõttu, et kostja ei tunnista, et Poola elatise fondi poolt makstud summa vastab hageja võlakohustusele.

²² Vt selle kohta 18. detsembri 2014. aasta kohtuotsus Sanders ja Huber (C-400/13 ja C-408/13, EU:C:2014:2461, punktid 26–28).

74. Minu arvates näib eeltoodud väitel põhinev täitmise lubamatuks tunnistamise hagi järgivat piire, mis on ette nähtud määruses nr 4/2009 ja Euroopa Kohtu praktikas ning mis tulenevad üldreeglist, et täitmisega tihedalt seotud hagid alluvad selle liikmesriigi kohtutele, kus täitmist taotletakse.

75. Esiteks on käesolevas asjas täitmise lubamatuks tunnistamise hagi aluseks olev väide tihedalt seotud täitemenetlusega ning seda ei saa pidada ülalpidamiskohustust käsitleva otsuse muutmise nõudeks määruse nr 4/2009 artikli 8 tähenduses ega otsuse sisulise läbivaatamise nõudeks selle määruse artikli 42 tähenduses.

76. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on tekkinud kahtlused just seetõttu, et ta leiab, et täitmise lubamatuks tunnistamise hagi käesolevas asjas võib võrduda elatise määramise otsuse muutmise nõudega määruse nr 4/2009 artikli 8 tähenduses. Seda seisukohta jagavad sisuliselt Portugali valitsus ja kostja.

77. Mina selle arvamusel ei nõustu. Nagu väidab Saksamaa valitsus, tuleb teha olulist vahet täitmist käsitlevate hagide ja elatise määramise otsuse muutmise hagide vahel. Kui viimati nimetatud võivad lõpuks kaasa tuua elatisvõla kindlaksmääramise kohtuotsuse sisu muutmise, puudub esimesena nimetatul igasugune mõju kõnealuse kohtuotsuse sisule.

78. Nõude rahuldamine on üks vastuväidetest, mida tavaliselt täitmise etapis tunnustatakse. Nagu väidavad nii Saksamaa valitsus kui ka komisjon, ei muuda võla tasumisele tuginev täitmise lubamatuks tunnistamise hagi selle aluseks oleva võla tuvastanud kohtuotsuse sisu ega õiguslikku väärtust ning sellega ei püüta seda kohtuotsust muuta, vaid see hagi on suunatud üksnes selle otsuse täidetavuse vastu. Täpsemalt, nagu märkis Poola valitsus, on kaalul summa, mille ulatuses saab elatise määramise otsust täitmisele pöörata. Järelikult on selline taotlus minu arvates tihedalt seotud täitmisega ega kujuta endast „menetlust otsuse muutmiseks“ määruse nr 4/2009 artikli 8 tähenduses ega otsuse sisulist läbivaatamist artikli 42 tähenduses.

79. Näib siiski, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangu, mille kohaselt Poola kohtutel on võla tasumise üle otsustamiseks paremad võimalused, võib olla põhjustanud Poola elatise fondi sekkumine. Ma ei arva, et Poola elatise fondi kaasamine muudaks eelmisest punktist tulenevat järeldust.

80. Poola valitsus selgitas kohtuistungil, et Poola elatise fond sekkub seaduse alusel ja temast saab õigustatud isiku asendusvõlgnik: võlg loetakse tasutuks seoses summadega, mida fond maksab ülalpidamiskohustuslase asemel, kes peab seejärel need summad otse fondile tagasi maksma. See süsteem on kooskõlas avalik-õiguslike asutuste rolliga, kes sageli maksavad ülalpidamist saama õigustatud isikutele hüvitist ülalpidamiskohustuslase eest. Seda rolli on tunnustatud määruse nr 4/2009 artiklis 64.²³ Mis puudutab ülalpidamiskohustuslase võlga, siis fondi sekkumine puudutab võla tasumise viisi ega mõjuta elatise määramise otsuse sisu, mis jääb puutumatuks. Seega näib olevat toimunud võla osaline tasumine võlgniku nimel tegutseva kolmanda isiku poolt, mis kinnitab, et põhikohtuasjas esitatud täitmise lubamatuks tunnistamise hagi kujutab endast üht tavalist vastuväidet võlanõudele.

81. On tõsi, et selliste avalik-õiguslike asutuste nagu Poola elatise fond kaasamine piiriülestesse elatist käsitlevatesse menetlustesse võib tõepoolest kaasa tuua tõendamise täiendava keerukuse. Sellega seoses võib olla kasulik meenutada, et määruse nr 4/2009 artikli 64 lõikes 4 on sõnaselgelt ette nähtud, et täitemenetluses, millega sellised asutused on otseselt seotud, peavad nad taotluse korral esitama kõik vajalikud dokumendid, mis tõendavad, et õigustatud isikule on makstud toetusi. Olen seisukohal, et

²³ See säte reguleerib avalik-õigusliku asutuse õigust tegutseda ülalpidamist saama õigustatud isiku asemel ja nõuda hüvitist, ning samuti eeskirju, mida kohaldatakse ülalpidamiskohustuslaste suhtes tehtud kohtuotsuse tunnustamise, täidetavaks tunnustamise või täitmise suhtes.

määruse nr 4/2009 tõhusa toimimise tagamiseks on avalik-õiguslikel asutustel selline kohustus ka seoses selle määruse alusel algatatud menetlustega, kui nad on ülalpidamiskohustuslase elatismaksete asemel hüvitusi maksnud ja kui ülalpidamiskohustuslane väidab, et on need summad elatistfondile hüvitanud.

82. Teiseks, nagu märgib Saksamaa valitsus, nähtub määruse nr 4/2009 põhjendusest 30, et liidu seadusandja on sõnaselgelt leidnud, et ülalpidamiskohustuslane peaks saama tugineda võla tasumise väitele vastavalt tingimustele, mis kehtivad liikmesriigis, kus täitmist taotletakse. Nimelt on selles põhjenduses esitatud „võla tasumine kohustatud isiku poolt täitmise ajal“ kui näide täitmisest keeldumise põhjusest, mis on määruse nr 4/2009 artikli 21 kohaselt vastuvõetav.²⁴ On tõsi, et artikkel 21 ei ole käesolevas asjas kohaldatav.²⁵ Asjaolu, et artikkel 21 on siiski IV peatüki 1. jaos sätestatud, saab välisriigi kohtuotsuste täidetavaks tunnustamise süsteemi kaotamise kontekstis selgitada vajadusega kehtestada teatavad piirangud liikmesriigi õiguses ette nähtud täitmisest keeldumise põhjustele. Seda arvestades, kui IV peatüki 1. jaos peetakse võla tasumist täitmise ajal üheks lubatavaks täitmisest keeldumise põhjuseks, kui see on ette nähtud täitmise liikmesriigi õigusega, peaks sama veelgi enam kehtima IV peatüki 2. jao puhul, kus ei ole ette nähtud mingeid selliseid täitmisest keeldumise põhjuste piiranguid, nagu on sätestatud artiklis 21.²⁶

83. Kolmandaks tagavad käesolevas asjas riigisiseses õiguses ette nähtud piirangud, et väiteid, mida oleks saanud esitada Poola kohtutes, ei saa kõnealuses menetluses Saksa kohtutes kasutada. Nagu Saksamaa valitsus selgitab, lubab AUG § 66 lõige 1 elatisvõlgnikul esitada ainult selliseid vastuväiteid, mis põhinevad *pärast* elatise määramise otsust ilmnenu asjaoludel. Käesolevas asjas vaidluse all oleva hagi alusväidet, mis seisneb selles, et elatismaksed on tasutud, ei oleks saanud esitada ülalpidamiskohustust käsitletud põhimenetluses. Lisaks tasub märkida ka seda, et neid väiteid ei oleks saanud esitada Saksa kohtutes edasikaebuses otsuse peale, millega lahendati täidetavaks tunnustamise taotlus. Need kohtud võivad sellisest tunnustamisest keelduda või selle tühistada ainult määruse nr 4/2009 artiklis 24 sätestatud alustel ning võla tasumine nende hulka ei kuulu.²⁷

84. Järeldan seetõttu, et võla tasumisel põhinev täitmise lubamatuks tunnustamise hagi on seotud täitemenetluse ja täitetingimustega, mille suhtes tuleb määruse nr 4/2009 artikli 41 lõike 1 kohaselt kohaldada kohtuotsuste täitmise liikmesriigi õigust samadel tingimustel kui selles liikmesriigis tehtud otsuste suhtes. Esiteks on selline hagi olemuslikult seotud täitmisega. Teiseks ei soovita sellise hagi elatise määramise otsust muuta ega seda sisuliselt läbi vaadata. Kolmandaks ei esitata selles väidet, mille oleks saanud esitada Poola kohtutes menetluses, milles tehti asjaomane elatise määramise otsus (ega väidet täitmisest keeldumise või selle tühistamise kohta, mille oleks saanud esitada Saksa kohtutes täidetavaks tunnustamise menetluses).

24 See säte täpsustab, et täitmise liikmesriigi õiguses ette nähtud täitmisest keeldumise või selle peatamise põhjuseid kohaldatakse niivõrd, kui võrd need ei lähe vastuollu selle artikli teiste lõigete kohaldamisega.

25 Nagu eespool käesoleva ettepaneku punktis 7 märgitakse, on määruse nr 4/2009 IV peatükis kehtestatud kahetasandiline süsteem. Esimeses jaos, kuhu artikkel 21 kuulub, kaotatakse välisriigi kohtuotsuste täidetavaks tunnustamise menetlus kohtuotsuste puhul, mis on tehtud liikmesriigis, kelle suhtes on siduv 2007. aasta Haagi protokoll. Teises jaos säilitatakse aga välisriigi kohtuotsuste täidetavaks tunnustamise süsteem kohtuotsuste puhul, mis on tehtud liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv. Kuigi Haagi protokoll on Poolale ja Saksamaale siduv, ei ole 1. jagu käesolevas asjas määruse nr 4/2009 üleminekusätete tõttu kohaldatav. Artikli 75 lõike 2 punkti a kohaselt kohaldatakse IV peatüki 2. ja 3. jagu „enne käesoleva määruse kohaldamiskuupäeva liikmesriikides tehtud otsuste suhtes, mille tunnustamist ja täidetavaks tunnustamist taotletakse alates sellest kuupäevast“. Vastavalt artiklile 76 hakati määrust nr 4/2009 kohaldama 18. juunil 2011. Seetõttu ei ole 1. jagu käesolevas asjas kohaldatav, kuna elatise määramise otsus, mille täitmist taotletakse, tehti Poolas 26. mail 2009 ja kostja taotles tunnustamist 20. juulil 2016.

26 Üllatav ei ole asjaolu, et määruse nr 4/2009 IV peatüki 2. jagu, kus on endiselt ette nähtud välisriigi kohtuotsuste tunnustamise süsteem, ei sisalda ühtegi seda küsimust käsitlevat sõnaselget sätet. Erinevad tsiviilkoostöö valdkonna liidu määrused, milles endiselt kasutatakse välisriigi kohtuotsuste tunnustamise süsteemi, sisaldavad tunnustamise aluseid, kuid neis ei leidu tavaliselt eeskirju täitmisest keeldumise aluste kohta, tuginedes selles osas täitmisriigi sisemistele eeskirjadele. Vt nt Jimenez Blanco, P., „La ejecución forzosa de las resoluciones judiciales en el marco de los reglamentos europeo“, *Revista Española de Derecho Internacional*, vol. 70 (2018), lk 101–125.

27 Määruse nr 4/2009 artikli 34 lõige 1.

85. Nendel põhjustel olen seisukohal, et võla tasumisel põhineva täitmise lubamatuks tunnistamise hagi lahendamine allub selle liikmesriigi kohtutele, kus täitmist taotletakse. Täielikkuse huvides soovin seoses selle järeldusega rõhutada kahte asja. Esiteks puudutavad käesolevas ettepanekus esitatud kaalutlused ja tehtud järeldus üksnes võla tasumisel põhinevat vastuväidet. Teiseks ei võeta peale selle konkreetse väite muus osas seisukohta ZPO § 767 üldise kooskõla kohta liidu õigusega.

V. Ettepanek

86. Soovitan Euroopa Kohtul vastata Amtsgericht Kölni (Kölni esimese astme kohus, Saksamaa) küsimustele järgmiselt:

Nõukogu 18. detsembri 2008. aasta määrust (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes, ning eelkõige selle artikli 41 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et täitmise lubamatuks tunnistamise hagi allub selle liikmesriigi kohtutele, kus taotletakse teises liikmesriigis tehtud elatise määramise otsuse täitmist, niivõrd kui see hagi on olemuslikult seotud täitemenetlusega, selles ei taotleta elatise määramise otsuse muutmist ega läbivaatamist ning see põhineb väidatel, mida ei oleks saanud esitada elatise määramise otsuse teinud kohtus. Need tingimused näivad olevat täidetud seoses käesolevas asjas vaidluse all oleva täitmise lubamatuks tunnistamise hagiga, mis põhineb võla tasumise väitel, mida peab siiski lõppkokkuvõttes kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.